

Вера Милосављевић

Нови Сад, Србија и Црна Гора

СПОМЕН МАНАСТИРА БЕОЧИНА У РИЛСКОЈ ПОВЕСТИ ВЛАДИСЛАВА ГРАМАТИКА

Апстракт: У стручној литератури најпре је забележено да први писани спомени српског православног манастира Беочина потичу са краја 17. и почетка 18. века. Касније се нашло на спомене овог манастира у руским и турским изворима из прве половине 17. и друге половине 16. века. У овом раду се указује на појаву топонима Белчин у делу Рилска повест Владислава Граматика. Износи се и образлаже претпоставка да се тај топоним у овом рукопису из друге половине 15. века односи на манастир Беочин.

Кључне речи: Манастир Беочин, Фрушкогорски манастири, Срем, св. Јован Рилски, Владислав Граматик, српска/словенска књижевност.

Српски православни манастир Беочин у окриљу Фрушке горе један је од 35 манастира у Срему који су, према писаним изворима, постојали у 16. веку. Данас је овде седамнаест живих манастира, на терену су сачувани трагови неколико оних који су нестали, а више их је познато само по имену. Фрушка гора је због својих манастира у народу одавно прозвана Света српска гора. У прошлости, Беочински манастир је неколико пута рушен и поново подизан. Данашњи црквени храм манастира Беочина посвећен је Вазнесењу Господњем, а грађен је од 1732. до 1740. на месту претходне старе цркве, која је била зидаана од камена. Беочин је један од ретких фрушкогорских православних манастира који није разаран у Другом светском рату. Али ни он није био поштеђен пустошења. Његова богата ризница и библиотека, заједно са онима из других фрушкогорских манастира, однети су 1941. године у Загреб. После рата, већи део однетог блага враћен је у Патријаршију Српске православне цркве Београду. Међу многим драгоценостима овог манастира налазила се и завеса за царске двери из 14. или 15. века, рад монахиње Ане, по предању, кћери светог краља Милутина, затим један сребрни кивот из 16. века, рад златара Дмитра из Липове искован 1550/1. за манастир Шишатовац, три чувене иконе Богородице из 16. и 17. века. Беочински манастир је имао велику и добро уређену библиотеку са више стотина књига и 63 рукописа и књига старе српске и руске штампе (Душан К. Петровић, 1975:77). Данас је то женски манастир у Сремској епархији. Игуманија, преподобна мати Катарина и сестринство манастира предано служе овој светињи и брину о верском животу широког круга поклоника.

1.

У науци се сматра да су манастири у Срему настајали крајем петнаестог и почетком шеснаестог века, заслугом српских деспота из династије Бранковића, односно у деценијама пре и после турског освајања Срема (1526). Али, народно предање везује подизање неких манастира и за ранија времена, посебно за доба српског краља Драгутина (Б. Кулић, Н. Срећков, 1994:10). Научници се различито односе према предањима о раном постанку манастира у Срему. Једни гаје уверење да су предања о древности фрушкогорских манастира настала тек у 18. веку, и то као израз самоодбране српског народа од тадашњих црквених реформи Марије Терезије којима се ишло на смањивање броја манастира. Према тој теорији, Срби су бранили своје манастире тако што су измишљали легенде о њиховој старини (В. Матић, 1984:25). Други више полажу на веродостојност предања и сматрају да је Фрушка гора, од доба хришћанизације ових крајева, била привлачна за усамљени живот хришћанских монаха и пустињака и да су монашке насеобине овде настале под утицајем заједничке хришћанске цркве до краја 12. века (П. Момировић, 1988:7).

Прву монографску обраду о историји и знаменитостима манастира Беочина, на основу докумената сачуваних у самом манастиру, написао је и објавио у Летопису Матице српске (*Сербска летопис*) 1828. године Георгије Магарашевић. Касније, о манастиру је писано у шематизмима Сремскокарловачке архидијецезе (1878, 1884, 1892, 1910), у књизи Димитрија Руварца *Опис српских фрушкогорских манастира 1753. године* (1903) и у другим његовим радовима. Прота Димитрије Руварац аутор је и монографије *Манастир Беочин* (Сремски Карловци 1924).

На уводном месту 15. књиге *Сербске летописи* у напису *Манастир Беочин*, дата је кратка историја манастира и опис његове библиотеке и ризнице. О постанку и прошлости манастира овде пише:

Прва историја овог манастира, као и многи други, губи се у тами неизвесности: када и от кога је на овом месту душеспасително заведеније најпре основано и какве је судбе от почетка претерпило, ништа се поуздано казати не може; јер се никаквог о томе доказателства не налази. Толико је само известно да су овде још у давнашњи времена пустињици, а потом и гдекоји јеромонаси живили, да је садашња црква већ четврта, и да се овај Манастир тек од године 1704. дизати почео, кад је из Манастира *Раче* у Србији, Игумен Хрисав, заједно с братијом от гоненија и плененија турског избегао, овамо дошао и на место попаљене и от Турака разорене камене цркве, нову дрвену начинио, коју је *Стефан Метоксијац*, администратор Архиепископије, 1708. осветио.

Сто година касније у монографији *Манастир Беочин* прота Димитрије Руварац је саопштио податак да први спомени манастира Беочина нису везани за долазак рачанских монаха и да не потичу са краја 17. века, него из прве половине 17. века. О томе он каже:

Ко је подигао и кад манастир Беочин не зна се, као што се не зна ни за остале фрушкогорске манастире – осим Крушедола и Старог Хопова. Најстарији је спомен о њему у Архиви руск. министарства иностраних дела Греческаја дјела бр. 2, где се вели: да је 1623. дошао у Москву игумен беочинског манастира Леонтије, тврдећи да је манастир разорен, и молио за припомоћ, коју је и добио. А 1629. да је дошао у Путоваљ игумен Антоније и црни поп Константин са јенопољским митрополитом Лонгином, но нису их пустили у Москву, него су им дали припомоћ. (Споменик срп. кр. Академије LIII, стр. 206).

Од тога времена, па све до 1697. не зна се ништа о манастиру Беочину.

Те је године издао патријарх Арсеније Црнојевић у Табану (у будимској српској вароши) *Отворен лист* којим јавља, да је рачанским калуђерима – из српске земље, који од толико година пребивајући у ћесарској земљи, немају прилична места, где би се скупили и братски жителствовали по своме обичају – дозволио и благословио, да се могу настанити у манастиру Беочину. А наиме, да духовник Христофор и остали Рачани могу у Беочину цркву подићи и тамо живети без сваке турбације и задржанија.

Оригиналан овај Арсенијев *Лист* налази се и данас у библиотеци манастира Беочина међу осталим важним актима.

По овоме су, дакле, калуђери манастира Раче, који су 1690. пребегли заједно са Арсенијем Црнојевићем патријархом, на ову страну, и неко време живели око Будима и Сент-Андреје, обновили напуштени манастир Беочин.

Духовник Христофор биће да је био први игуман беочински у обновљеном манастиру.

Но, ако нема старијег спомена о манастиру Беочину пре 1622-3 године, има много старијег о селу Беочину. Наиме, 1436. године спомиње се Беочин – Belcsin – као католичка жупа са жупницима Томом и Валентином, који су превели Св. писмо на мађарски језик у духу хуситском, јер је у околини беочинској било јеретика: хусита, богумила и патарена.

Због тога је и вршио између 1436-8. инквизиторску службу у Срему против поменутих јеретика и имао задаћу да их преведе у римокатоличку веру, инквизитор *Jacobus della Marco – de Marchio* – који је с највећим насиљем провађао исто дело. (Е. Fermeđžin у *Starinama* jugoslavenske Akademije књ. XXII, стр. 18).

На основу наведеног, Димитрије Руварац је закључио: «да је село Беочин постојало пре 1436. и да је доцније од села Беочина добио име и манастир Беочин, који није могао постати пре доласка Турака у Срем 1526...» (1924:5).

Овај Руварчев закључак о постанку манастира Беочин тек у време турске владавине Сремом није досад оспораван. Доказано је, само, да први спомен манастира Беочина не потиче из 17. века, као што је Руварац мислио, него из 16. века. У својим радовима историчари Бранислав Ђурђев (1958) и Олга Зиројевић изнели су податке о фрушкогорским манастирима који су у 16. веку забележени у турским пореским књигама – дефтерима. У књизи *Поседи фрушкогорских манастира* наводи се да је манастир Беочин на територији Варадинске нахије забележен у пописима из 1566, 1578. и 1588-95. године (О. Зиројевић, 1992:119). Према овим налазима манастир Беочин је доиста могао бити заснован између године 1526, када су Турци освојили ово место, и 1566. године, када се одиграла чувена битка код Сигета, у време Мехмед-паше Соколовића. Али, манастир је могао настати и пре 1526. године, односно пре турског освајања Срема. Своје чврсто уверење да манастир Беочин «није могао постати пре доласка Турака у Срем 1526.» Д. Руварац није ничим образложио. Осим ако то уверење није засновано на његовој претпоставци да је у Беочину у 15. веку постојала римокатоличка жупа па да, у том случају, овде није било места православном манастиру. О томе ће бити речи касније.

2.

Има назнаке да је манастир Беочин могао да постоји и пре турског освајања Срема, односно, два века пре путовања његових калуђера у Москву и читавих сто година пре наведеног турског пописа. Она није садржана ни у руским, ни у турским ни у латинским изворима, него у једном спису српске/словенске црквене књижевности из 15. века. Реч је о оригиналном спису Владислава Граматика,

књижевности из 15. века. Реч је о оригиналном спису Владислава Граматика, скупљача и преписивача средњовековних словенских рукописа, рођеног у Новом Брду, а који је живео и стварао највише у манастирима Младо Нагоричине и Матејча. Од њега, као преписивача, сачувана су четири зборника са око 250 различитих рукописних дела, на преко 4300 страна. Овај својеврсни «кодификатор и издавач средњовековне јужнословенске, преводне и оригиналне књижевности», како га карактерише Димитрије Богдановић (1980:225), написао је додатак уз *Житије Јована Рилског* од бугарског патријарха Јевтимија. Тај спис Владислава Граматика *О обнови Рилског манастира и преносу моштију Јована Рилског* из Трнова у Рилски манастир године 1469. у литератури се краће назива *Рилска повест*. У њему се помиње топоним **Бѣлчин** што би могло да значи да је то, засад, најранији спомен манастира Белчина, односно Беочина.

Топоним Белчин у делу Владислава Граматика открила сам помоћу књиге *Ситицији списи Ђуре Даничића* (1925). Тамо је на страни 332. дат овај цитат из *Рилске повести*: **крѣмонахъ Варлаамъ, и братъ Киеласіе, прѣзвитер ѿваннъ иже ѿтъ Бѣлчина (?) и прочіи нѣцїи**. Овим именима означен је састав посланства које је 1469. године кренуло из Рилског манастира у Трново да одатле, по одобрењу султана, пренесе мошти св. Јована у манастир. Знак питања у загради после речи *от Белчина* ставио је сам Даничић који није коментарисао овај топоним, иако га је он, очигледно, био довео у недоумицу. Овај Даничићев спис носи наслов *Књижевност богословска у Бугара XI-XV вијека* (стр. 326-333) и био је претходно објављен у *Лекцијама Ђуре Даничића* у листу *Видов дан* бр. 11 и 12 од 24. и 26. јануара 1863. године.

Да је Белчин старији облик топонима Беочин, Даничић је могао да зна, али он то није констатовао, као што није коментарисао ни друге ономастичке податке из *Рилске повести* на које је указао у свом приказу овог дела. Изговарајући се тадашњим оскудним знањима о средњовековној књижевности, Даничић је истакао да не зна ни ко су били писци патријарх Јевтимије и Владислав Граматик ни када су они тачно живели. Али, он је уочио велике разлике између Граматиковог живописног рукописа и Јевтимијевог дела за које каже «да је са свијем слабо». Он је још нагласио како би текст Граматиков могао бити посебно интересантан за Србе. Даничић о томе пише:

Ни за Владислава се не зна кад је живио, али је тако описао ово преношење Јованових костију да је тешко мислити да га није сам гледао. Живио је дакле јамачно кад је то преношење било, а оно је било године 1469.

Владислав у своме чланку описује само мали дио из живота Јована рилског, али како се разликује од Јевтимија! Описује ствар врло просту, – ствар, која сама по себи није трајала неколико дана, али колико важних историјских ствари јавља из најближега времена, – ствари везаних за овај догађај који описује! Што год говори све му је у лијепом реду, све говори с достојанством и с топлим осјећањем. За само ово дјело ваља му признати да је био и разуман и учен човјек. Како је и сам овај догађај доста непознат, а у њ су уплетене ствари које се и Срба тичу, надам се да ћете радо саслушати из овога дјела Владислављевог извод – што је могуће краћи (330-331).

Даничић је затим препричао садржај овог српскословенског рукописа истичући управо «ствари које се и Срба тичу». Рукопис започиње сликањем општих политичких прилика и турских освајања у Малој Азији и на Балкану, помињањем пораза српске војске на Марици и на Косову, говори о опустошењу цркава и манастира, па и Рилског који, пре тога, 1335. «из темеља бјеше прекрасно сазидао **кесар Хрелпа**, у калуђерству назван Харитон». Кад ратови утолише, каже Даничић, «онда три *Бугарина, брата*, родом из села *Граница*, близу *Велбужда*, сва тројица

свештеници, који осташе удови те се покаљуђерише, а синови по плъти владике у Крупику Јакова, по имену Јоасаф, Давид и Теофан, дођоше у пустињу рилску. не заједно него један за другим, и нашавши све разорено осим цркве и «пирга», све из нова сазидаше и то помоћу ктитора кѹрь Гевргѣа». Они убрзо дознаше за мошти светог Јована које се чувају у Трнову, те «брзо јаве то царици Мари, кћери деспота Бурђа, жени цара Мурата која тада живљаше на селу код града Сѣра (сѣрскога града) па је замоле да се постара да се могу пренијети кости Јованове из Трнова у манастир Рилски (въ Рылѣ)». Пошто је Мара издејствовала одобрење султана, у манастиру изабраше неколико посланика који пођоше у Трново, а међу којима бејаху: «кромонахъ Варлаамъ, и братъ Келасіе, прѣзвитер Їванъ иже ѡтѣ Бѣлчина (?) и прочіи нѣци». Опис самог преноса моштију од Трнова до Риле пун је ономастичких и топономастичких података. Помиње се река Росита (Росица) па никопољски град и његов велможа Богданъ жоупанъ, затим река Осма и град Срѣдацъ а у њему велика црква св. Борђа и у њој свете мошти краља Милутина који се још назива и Бањски: «идѣже и светѣи краљ онъ иже баньскѣи словомѣи лежить Милоутиъ». Затим, помиње се жена која је наручила ковчег од нетрулежног дрвета за мошти св. Јована и њен муж Гевргіе ктѣтврѣ који купи за ковчег свѣтлоу понавицоу. Помиње се место Лѣшница, па вода којој је име Јурманъ, на којој их дочека игуман и калуђери међу којима беше и ѱакон Гаврило. Помиње се потом манастирски метох у месту Орлица и црква св. апостола Петра и Павла коју бјеше у том мјесту из темеља сазидао сам игуман Давид. Придружи им се ту и Владика Јосиф, такође брат по плъти игуману, па стигоше до места Врбица ниже саставка две велике реке, Риле и Илијине. Најзад, стигоше у манастир 30. јуна 1469. године и јавише царици Мари о томе, а она отпише да се радује и посла понавицоу свѣтлоу којом ће покрити ѱивот у част свецу а њојзи на вечни помен. Сви курзиви и српкословенски слог у овом парафразираном тексту су Даничићеви. Даничићев текст се завршава овом опаском:

Рад сам био овијем изводом да познате дјело Владислава Граматика, за које се још не може за цијело казати да припада у бугарску књижевност, јер се још не зна да ли је Владислав био Бугарин и је ли ово писао црквеним језиком бугарским. Мило ће ми бити ако сте видјели да је ово дјело тако да је вриједно било толико га познати.

То што није поуздано знао о пореклу и припадности Владислава Граматика, није сметало Даничићу да у његовом кратком спису уочи мноштво ономастичких и топономастичких чињеница које су битне или би могле бити битне и за српску историју и да запази један специфични српски сентимент код овог писца, те да га тако представи својим читаоцима.

Била сам изненађена када у спису Владислава Граматика објављеном на савременом српском језику под насловом *Рилска повест* у књизи *Стиси Димитрија Кантакузина и Владислава Граматика* (Просвета, СКЗ, 1993, Библиотека *Стара српска књижевност*, књига 14) нисам нашла ни презвитера Јована от Белчина, ни краља Милутина, ни ктитора кир Георгија, који поможе обнову Рилског манастира, ни никопољског града и жупана Богдана, ни реке Осме, до које су никопољски бољари и други мештани отпратили чесну поворку са моштима, ни имена Георгија ктитора који у Средачком граду купи ону понавницу светлу. Из концизних података датих у овом савременом српском издању *Рилске повести* разумела сам да постоје две верзије Граматиковог рукописа, дужа и краћа. Дужу верзију штампао је Стојан Новаковић још 1867. године у *Гласнику Српског ученог друштва XXII*. У њему сам нашла све оно што је Ђуро Даничић поменуо и цитирао, па и презвитера Јована от Белчина. *Рилска повест* Владислава Граматика објављена је, у изворном облику, и у

књизи *Примери из старе српске књижевности* Ђорђа Трифуновића (1975). Трифуновић је у целини, фототипски, пренео Граматиков спис који је 1936. издао бугарски научник Јордан Иванов у Софији. Иванов је објавио краћу верзију рукописа, али је у напоменама донео све делове текста из дуже верзије који су у краћој изостављени. Овај коректан поступак бугарског научника Иванова омогућио је да се лако уочи разлика између две верзије рукописа које се још зову, како каже Трифуновић, «београдска» и «софијска» (дужа) и «рилска» (краћа верзија). У књизи Ђорђа Трифуновића оно место на којем се помиње топоним Белчин налази се на 130. страни.

На основу овог Трифуновићевог издања прављен је, по свој прилици, и превод *Рилске повести* за едицију *Стара српска књижевност*, књига 14. (1993). У овом преводу задржана је подела текста на одељке означене римским бројевима као и код Трифуновића, односно Иванова. Али, преводилац и приређивач Јасмина Грковић-Мејџор изоставила је све делове из дуже верзије рукописа који су донесени у напоменама код Иванова и Трифуновића. Изостао је тако и податак о саставу посланства које је преносило мошти, па и спомен презвитера Јована од Белчина.

Међутим, неки од ових делова из шире верзије објављени су у књизи Миливоја М. Башића *Из старе српске књижевности* (1926). Међу њима је онај део у којем се помиње «презвитер Јован од Белчина и још неки» (147). Башић је, како сам каже, из *Рилске повести* донео оно «што је важније, особито оно што се тиче царице Маре» (146). Ова знаменита историјска личност из династије Бранковића, кћи деспота Ђурђа Бранковића, у време преношења моштију рилског свеца била је удовица султана Мурата II, а посредовала је код његовог сина, султана Мехмеда II, ради добијања дозволе за пренос моштију св. Јована. О њој се говори на два места у *Рилској повести*, на почетку и при самом крају. Царица Мара или Мара Бранковић је, на неки начин, главна личност ове повести у којој се слави њен добротинитељски гест. Башић је објавио и онај сегмент дуже верзије који се односи на још славнију личност српске историје, на св. краља Милутина. Тај део текста гласи:

... А ови, кренувши се на пут, славећи Бога, после мало дана стигну у Средачки славни град, и унесоше раку у велики храм светог великомученика и победоносца Христова Ђорђа, где лежи и свети краљ Милутин, звани и Бањски. И ту су на једном одру лежала оба света, двогубе пријатне мирисе одајући, на дивљење свима. Сав град са свећама и кандилима стече се к њима (148).

У време Косовског боја мошти краља Милутина биле су пренесене из његове царске лавре манастира Бањска у рударско место Трепчу, а одатле, одмах по пропасти српске државе, 1460. у Софију (тада Средац или Сердику) где и сад леже. Шест дана су посланици са моштима св. Јована остали у Софији, «од свих слављени и поштовани», даривани такође. Међу њима била је и она жена што је дала да се направи нови ковчег за свете мошти и њен муж *Гевргіе ктїтврѣ*, који је за шест златника купио *свѣтлоу понавицоу* да се покрије ковчег светог. Име ктитора изостављено је у краћој верзији као и име никопољског жупана Богдана. Изостављање имена и живописних описа поклоништва оштетило је историјску, документарну, али и уметничку вредност *Рилске повести*.

Миливој Башић је написао да је одломак из дела Владислава Граматика донео према тексту који је објавио Стојан Новаковић. Ђорђе Сп. Радојичић каже у својој *Антологији старе српске књижевности* (Београд, Нолит 1960) да је одломак из списка Владислава Граматика донео према краћој верзији рукописа, који се «налази у Рилском манастиру». У репрезентативном српском издање списка Владислава Граматика (1993) поменути су сви ови аутори и њихова дела, али се не каже да је

Граматика (1993) поменути су сви ови аутори и њихова дела, али се не каже да је верзија која се овде објављује она краћа нити одакле је текст преузет. Читалац заправо и не зна да би имао разлога да потражи и дужу верзију. На овај начин спуштена је завеса преко спомена презвитера Јована от Белчина, а самим тим онемогућен је и сваки разговор о томе да ли је у 15. веку у Беочину постојао православни манастир или можда православна парохија.

Даничићев рад о *Рилској повести*, објављен први пут у Београду 1863. године, а прештампан 1925, није поменут у издању списка Владислава Граматика из 1993. године. Тамо се помиње други Даничићев рад, шест година млађи, објављен у Загребу (*Starine JAZU*, I, 1869) под насловом *Рукопис Владислава Граматика писан године 1469.* да би се рекло да је «Даничић посумњао у Владислављево ауторство *Рилске повести*» (1993:25). Разлог Даничићеве сумње биле су велике стилске разлике између *Рилске повести* и Владислављеве *Посланице Димитрију* у рукопису који је Даничић тада имао у рукама. Приређивач овог издања Јасмина Грковић-Мејџор нас обавештава (1993:25) да је бугарски научник В. Сл. Киселков (1956) оспоравао ауторство Владислава Граматика, али само у погледу дуже верзије *Рилске повести*. С обзиром да је и она превела и објавила краћу верзију *Рилске повести*, остаје нејасно да ли и она мисли да је само та верзија дело Владислава Граматика, а да је дужу верзију написао неко други? Али ова сложена филолошка питања нису тема овога рада.

Питање на које се овде тражи одговор је да ли је неко из Беочина могао бити 1469. године у Рили и учествовати у обнови манастира и у преносу моштију св Јована Рилског. Логичан одговор је да је то било могуће. На питање да ли је неки Беочинац боравио у манастиру, а да није био монах, одговор је да је то мање вероватно. А ако је Беочинац био монах, онда је сасвим реална претпоставка да је он дошао из манастира који је тада постојао у Беочину. Да ли би један парохијски свештеник могао оставити своју парохију и отићи у Рилу, одговор је да не би могао, сем ако због нечега то није морао да учини. А да ли би неки презвитер Јован, који је само рођен у Беочину или је отуда дошао, заслужио да му се помене место одакле је, одговор је такође негативан. Помињање Беочина имало је смисла ако је тамо постојало неко црквено средиште, највероватније манастир, и ако је из њега дошао презвитер Јован. Само као име села из којег је дошао неки монах, Беочин не би био вредан помена. Дакле, сам Беочин је аутору морао бити по нечему значајан.

Овај рукопис са описом догађаја из 1469. потиче из времена обнављања српске деспотовине у Срему под суверенитетом Угарске Краљевине, а после пада Смедерева под Турке (1459). У то доба, према предању, Вук Гргуревић Бранковић (Змај Огњени Вук), као српски деспот у Угарској, подигао је цркву у Сланкамену и манастир Гргетег. Света породица слепог деспота Стевана Бранковића подизала је цркве и манастире у Купинику (Купинову), у Крушедолу, Хопову, Обеду, Фенеку, обнављала је манастир у Привиној Глави. Пре тога, султанија Мара Бранковићева посредовала је, прво, око преноса моштију св. евангелисте Луке из Епира у Смедерево (1453), а потом и око преноса моштију св. Јована из Трнова у манастир Рилу (1469), а кнегиња Милица пренела је мошти св. Петке у Србију (1398). Деспот Стефан Лазаревић у Београду је сместио седиште Београдско-сремске митрополије. Из ових података добија се јасна представа о настојању да се на духовном плану одбрани и учврсти идентитет српског православља или светосавља у годинама опадања и пропасти српске државе, и то како на југу, тако и на северу. Богонадахнути носиоци тога настојања међусобно су се повезивали и помагали. Када се деспот Ђорђе Бранковић, син деспота Стефана слепог и Мајке Ангелине, будући

митрополита софијског Каливита да га произведе у чин јеромонаха и да у Срему постави свештенике и ђаконе.

Сасвим је логично што се неки презвитер из Срема нашао у Рилском манастиру приликом његове обнове. Уосталом, култ св. Јована Рилског није негован само у Србији или само у Бугарској. Мошти овога свеца, који се упокојио половином 11. века, биле су однете из Средца (Софије) у Острогон више Будима (1183), али су отуда враћене у Софију (1187) и, после обнове Бугарског Царства, у време цара Јована Асена (1195) пренете су у Трново или Крстац (Кръстьць). Када се у *Рилској повести* говори о обнови овог манастира у 15. веку, каже се да калуђери то не урадише сами, својим благом, него и прилозима добронамерних који не беху само из тамошњих области и исте земље, већ и оних који беху издалека (1993:105). За претходног обновитеља манастира кесара Хрељу зна се да је био протосеаст, «један од најзначајнијих велможа на двору краља Душана» (Енциклопедија православља, 2002:1628). Вредело би поставити и питање: ко је био Георгије ктитор и ко је био жупан Богдан, никопољски велможа. Култ св. Јована Рилског међу Србима био је жив и касније. Митрополит Србије Петар Јовановић, са чијим благословом је у Београду 1836. штампано *Правило свјатаго Јована Рилскога*, био је Сремац, родом из Илока (Сава, Е.Ш, 1996:405).

3.

Топоним Бѣлчин, написан ћирилицом у једном српском рукопису из 15. века, није изазвао пажњу истраживача. Али, као што се из цитираног текста Димитрија Руварца дало видети, он је нашао топоним Белчин (Belcsin) у једном латинском тексту из 15. века, односно из 1436. године. Провером његовог навода може се установити да то није сасвим тачно. На датом месту у тексту који је Руварац цитирао не стоји Belcsin него bulchen (малим почетним словом). Ова реч поменута је само једном и нашла се у синтагми bulchen contra fwak, што може да се схвати као: Беочин наспрам Футога. У истом латинском тексту, на истој страници (18) више пута се помиње топоним Каманцз, што значи Каменица (данас: Сремска Каменица). И «Каманц» и «фута», као географске одреднице, наводе на закључак да је «булхен» овде топоним који се односи на Беочин. Али, и не би морало бити тако. Анонимни аутор ове латинске хронике, коју је 1890. саопштио Е. Ферменцин у *Starinama JAZU XXII*, свакако није знао српски, па је или погрешно чуо изговор речи Белчин или је то име, написано ћирилицом, погрешно прочитао. Зашто је Руварац приписао анонимном латинском аутору облик топонима Belcsin, није јасно. Но, није само Руварац био непрецизан, него је и Ферменцин остао недоречен и двосмислен када је на тој 18. страни, где се о овоме говори, у својој напомени написао:

«Toma i Valentin, Beočinski župnik, bijahu svjetovni svećenici, kako mi svjedoči izvornik ob istragi proti njima provedenoj, koji imam pri ruci, premda ih Danko (De s. scriptura Commentar. p. 244) drži za Franjevce. Oni prevedoše sveto pismo na magjarski jezik u duhu husitskom. (Döbrentei Régi Magyar nyelvmélekek.)

У латинском тексту у *Starinama* на 18. страни ова двојица, Тома и Валентин, оптужени за хуситску јерес, везују се за Каменицу (Каманцз) а не за Беочин и о њима пише да су одавде отишли у Молдавију где су и учинили поменути превод. Беочинског жупника, «plebanum de bulchen», латински текст помиње само једном и то без личног имена, као једнога од оних већ мртвих јеретика чије гробове је фра Јакоб, инквизитор, дао раскопати и лешеве спалити. Латински текст не доводи у везу ни топоним bulchen ни синтагму plebanum de bulchen са двојицом књижевника (duo

ни топоним *bulchen* ни синтагму *plebanum de bulchen* са двојицом књижевника (*duo litterati*), Томом и Валентином, који су превели Библију. Могуће је да синтагма «беочински жупник» после имена «Томе и Валентин» у цитираној белешци Ферменцина и није апозиција и да се не односи на имена Томе и Валентина, како је то схватио Д. Руварац, него је просто набрајање, у ком случају је беочински жупник, у ствари, треће лице. На основу ове непрецизности Ферменцинове белешке, у којој се чак не тврди одлучно да су Томе и Валентин били жупници, Д. Руварац је извео крупан закључак да је у Беочину 1436. постојала римокатоличка жупа «са жупницима Томом и Валентином». Закључак о беочинској жупи могао се извести само на основу помена оног безименог плебануша из «булхена» чији леш је спаљен – «et multos similiter» – што ће рећи: као и многих других на сличан начин. Стављањем синтагме «беочински жупник» иза имена Томе и Валентина, иако се они у латинском оригиналу помињу после њега и неvezано с њим, Ферменцин је навео читаоца, у овом случају Д. Руварца, на закључак о овој двојци као беочинским жупницима, а сам се ограничио од тога помињући извор који их «држи за Фрањевце».

А кад је једном тако гласно и јасно речено да је 1436. у Беочину постојала католичка жупа, са жупницима Томом и Валентином, онда је то ушло у уши и понављало се. Радослав Грујић пишући у својој чувеној студији *Духовни живот* (1939) о истој инквизиторској мисији и сукобу до којег је дошло у Каменици између заштитника хусита и судије који је дао да се ови окују у гвожђе и затворе, споменуо је, такође, «беочинског жупника Валентина». На истом месту он је споменуо и «кројача Валентина» који је мачем насрнуо на судију и ослободио затворенике. Српски историчари, Радослав Грујић, Димитрије Руварац и Душан Ј. Поповић, прихватили су латинске извештаје о томе да је мисија инквизитора фра Јакоба (*Jacobus della Marko – de Marchio*) у Јужној Угарској, пре свега у Бачкој, била успешна. Папа је овог мисионара био послао најпре у Босну на позив краља Твртка II ради реорганизације фрањевачког реда, али му је због његових насилних метода исти краљ забранио сваки рад у Босни, а дубровачки Сенат га је опоменуо да се окане превођења православних Срба у Конавлима у римокатоличку веру. Инквизиторској мисији у Срему су се супротставили баш римокатолички свештеници (Р. Грујић, 1939:370-371).

У овој латинској хроници на страни 18. стоји да је мисија овог инквизитора била уперена против јеретика: хусита, богумила и патарена. Какав је однос према православним Србима у Срему имао папин инквизитор, то не каже ни латинска хроника из 15. века, ни Ферменцин, који је објављује крајем 19. века. Као да фра Јакоб њих нигде није ни срео. То је један од опробаних «метода» историјске науке: ако нису поменути, они ту нису ни постојали. Други латински извори из истог времена кажу да су православни били у већини у једном делу Срема, а у другом, измешани са римокатолицима, о чему, такође, пише Р. Грујић на истом месту. Папу је о томе извештавао пожешки жупан, али и један други мисионар, фра Иван Капистран, који није успео да преобрати српског деспота Ђурђа. Известио је и о томе како се деспот хвали да је од самог папе добио одобрење за подизање девет манастира «за калуђере грчке» у Угарској (В. Марковић, 1920:155). Произилази да је сасвим могуће да је српски православни манастир Беочин постојао не само у другој половини 15. века, у време када је поменут у *Рилској повести*, него и у првој половини тога века, у доба деспота Ђурђа Бранковића или деспота Срефана Лазаревића, а на терену Београдско-сремске митрополије. Он је могао постојати чак ако је у Беочину и била нека римокатоличка жупа.

Православних манастира у Угарској било је и пре деспотских времена.

преко Приморја, из Италије, импортирано монаштво у првобитне српске земље. Имало је оно и трећи пут, са севера, из Угарске» (1920:37). Он истиче да тим путем нису долазили само римокатолички утицаји и да је у Јужној Угарској православље старије од римокатолицизма. За овакве тврдње постоје докази у латинским, ватиканским и у неким грчким изворима. После ранохришћанских центара у Сирмијуму у старом веку, затим Панонске архиепископије св. Методија у 9. веку, зна се за православни манастир св. Димитрија код Сремске Митровице, који се помиње у 11. веку, за православни манастир Ковин код Будима на Чепелском острву, који је, по предању, подигла угарска краљица Јелена, Српкиња, у 12. веку (касније пресељен у Грабовац), за женски православни манастир у Весприму код Вишеграда, северно од Пеште, којем је издавао повеље први угарски краљ св. Стефан у 11. веку. Исти овај краљ је, добивши круну од папе, прогласио римокатолицизам за државну веру у Угарској. Периоди римокатоличког прозелитизма отада су се смењивали са периодима толеранције, али древно православље у Угарској никада није искорењено. Претпоставка да овде није било православног монаштва пре турског периода и пре сремских деспота, с обзиром на познате историјске чињенице, била би невероватна. Сасвим је друго питање зашто су трагови о њему оскудни.

Руварац као да није знао за српско/словенско име **Бѣлчин** које се у његово време могло прочитати код Ђуре Даничића (1863), код Стојана Новаковића (1867), и у «београдском рукопису» *Рилске новести* Владислава Граматика. Јер, да је знао, овај врсни истраживач и издавач извора за српску историју то име и тај извор не би прећутао у својој монографији о манастиру Беочину. И тако, стицајем околности, Ферменцинов «беочински жупник» из 15. века уђе у историју а «презвитер Јован от Белчина» остаде пред њеним вратима.

4.

Остаје још питање да ли су Белчин и Беочин један исти топоним. Лингвистички, то је очигледно. Етимолог Петар Скок објаснио је (1951) да је Беочин придевски топоним изведен помоћу суфикса -ин од српског антропонима Белослав, односно хипокористика Белча. Код Срба је *л* прешло у *о*, па није остало Белчин, него је постало Беочин, а Мађари су у својој варијанти задржали *л* у облику *Belesény*.

Пошто је у српском језику промена *л* у *о* извршена много раније, а облик Белчин се задржао и у 15. веку, то значи да је топоним такође ранијег порекла. То што гласовна промена није била раније извршена, то иде у прилог тумачењу да је топоним заиста постао од имена Белча, а не од придева бео (бел). Промена Белчина у Беочин се десила тек када је Белча заборављен или када је његов траг намерно избрисан. Значење топонима треба схватити као Белчин град, двор, манастир, посед, забран, гроб итд.

По којем Белчи је Беочин могао добити име? Од историјских имена, везаних за ово подручје, познат је бан Белош, син српског великог жупана Уроша I. Белош је у првој повини 12. века дошао из Рашке у Угарску са својом сестром Јеленом, удатом за угарског краља Белу Слепог. Он је као палатин (управник двора или први министар) владао Угарском. Носио је и титулу бана Хрватске. Једно време, пред крај политичке каријере, био је и велики жупан Рашке. Умро је у Угарској. По мишљењу академика Јованке Калић он је «спадао међу велике европске државнике XII века» (1997:63). Био је познат од Кијевске Русије, преко Византије и Немачке до Ватикана. Белошеви браћа и сестре: Урош II, Деса, Јелена, и Марија, сви су били владари и владарке или у Србији или у другим европским државама (Угарска, Моравска,

владарке или у Србији или у другим европским државама (Угарска, Моравска, Чешка), каже Калићева. Бан Белош је половином 12. века крај Дунава, десет километара западно од Беочина, на познатом историјском месту некадашње римске Бононије, у данашњем Баноштру, на своме поседу, подигао манастир за калуђере бенедиктинског реда (В. Клаић, 1899:129-138). Као што у првом броју *Црквених студија*, пише Александар Наумов (2004:95-104), бенедиктински манастири подизани су у граничним пределима где су се сусретали западни римокатолицизам и источно православље. Бенедиктински манастир у Баноштру је још један пример култа св. Бенедикта или Венедикта код православних Словена, који прослављају овога свеца 14. марта. Средњовековни манастир у Баноштру налазио се на важном путном правцу између Острогона, Будима и Рашке и имао је просторије за госте и путнике. Из Баноштра водио је римски пут до Сирмијума, односно до Митровице, у којој су се у Белошево време налазио православни манастир св. Димитрија. Јованка Калић је писала и о угарском краљевском двору у Срему у Белошево време (1983:21-29), односно у време интензивних, било ратних било мировних, контаката Угарске са Византијом.

Ако је у 12. веку на једном видном, истуреном, месту на Дунаву, један угарски великаш, Србин из Рашке, подигао бенедиктински манастир, зашто не би било могуће да је десетак километара источно, на једном забитом месту, које се ни са које стране не може угледати, све док му се не приђе сасвим близу, могао бити подигнут, тада или касније, и други манастир, можда баш за «монахе грчке», и то на земљи истог великаша, бана Белоша или Белче? У своме раду *Топоними Фрушке горе и Сремског подунавља* (2004) доказивала сам да топоним Баноштар не треба објашњавати помоћу Белошевог имена. Има много више разлога да се помоћу тога имена тумачи топоним Беочин. Не би требало искључити могућност да је ранији облик овог топонима гласио Белошин и да је скраћењем настало Белчин. Врло близак овом топониму је назив једног села у Топлици које се зове Белољин. Срби у Срему могли су именом Белча звати не само бана Белоша него и његове наследнике. Белош и Белча су истог корена и порекла. И данас постоји презиме Белча. Белче су у Срему били присутни и у 13. веку. У једном папином писму из 1205. помињу се и синови Белошеви – *filiozum Beloknese* и њихова територија на којој треба основати бискупију (В. Милосављевић, 2004:202-3). И заиста, 1229. године бискупија је била смештена у баноштарски манастир у месту Кеу, Ки или Кw, како се оно тада звало, али је овде била неуспешна, па је премештена у манастир св. Иринеја у Митровици. Касније су фрањевци оснивали своје манастире у Илоку и у Черевећу, «у српском крају», такође близу Беочина, а у Петроварадину је основан манастир за монахе цистерците. У Срему је, дакле, било места и за православне манастире и парохије и за римокатоличке самостане и жупе. Некритичко повлађивање становишту да у Срему није било православних Срба пре турске најезде, којег још понегде има, проблем је историјске науке који, ако се не решава на прави начин, прелази у домен политичких жеља и пројеката. Православље као словенска Црква, са словенским језиком, док је језик Римокатоличке цркве био латински, имало је овде јако упориште.

Лако се заборавља да је и у време Самуиловог словенског или Бугарског царства Срем био у његовом саставу, са војводом Сермоном као управљачем ове области, и да је чинио посебно владичанство у саставу Охридске словенске патријаршије, касније архиепископије. После пада Самуиловог царства (1018) Сермона је на превару убио (1027) Грк Константин Диоген, византијски управник Подунавске Бугарске и отац будућег византијског цара Романа IV. Али, и после пропасти Самуиловог царства, све до 1042. године у Охридској архиепископији

књижевности. А када је, доласком Грка Леона на престо Охридске архиепископије, отпочела грецизација, дошло је до побуне скопских бољара против византијске власти уз коју су пристали Словени из свих северних крајева, све до Видина и Срема (Б. Прокић, 1912). Дакле, и у 11. веку постојало је јединствено духовно словенско православно подручје од Македоније до Срема, што потврђује чињеницу да је овде било и православног монаштва и манастира. Утолико пре што је сам цар Самуило подизао словенске манастире. Из истог времена је и писмо папе Силвестра Св. Стефану, првом угарском краљу, у којем му каже да у његовом краљевству има девет манастира «грчких» и само један «латински» (В. Марковић, 1920:37). Ово «грчки» треба разумети као: православни манастири који припадају Цркви источној. Из свега се може закључити да је сасвим вероватно и могуће да је српски православни манастир у Беочину постојао у 15. веку, ако не и раније, и да је презвитер Јован из њега отишао у Рилски манастир.

5.

Има једно место *Рилској повести* које је Даничић уочио, мада га није коментарисао, а које би такође указивало на везу Срема и краја у којем је рукопис настао. То је оно место на којем се помиње како је царица Мара (Бранковић) послала «поњавицу светлу» (поњавицоу свѣтлоу) да њоме покрију ћивот, «у част свецу, а њојзи на вјечни помен» (Даничић, 1925:333). Исто је учинио Георгије ктитор. И он је купио за ћивот свѣтлоу поњавицоу. Треба напоменути да израз *светлу* овде значи *свечану*, а не ознаку светле боје. Лексема поњавица указује на језички утицај српског говора у Срему на овај средњовековни спис. Ова реч је била веома одомаћена у српском говору у Срему све до пред крај 20. века када су се потпуно изменили услови живота, па и народни говор.

Објављујући *Рилску повест*, у деловима или у целини, на савременом српском језику, приређивачи су различито поступили. Миливој Башић и Ђорђе Сп. Радојичић задржали су израз «поњавицу светлу». Јасмина Грковић Међуор употребила је реч покров, «светли покров». Десило се као и у случају изостављања синтагме: презвитер Јован иже от Белчина. Избрисано је једно обележје које указује на везу Срем – Рила. Први је протумачио реч поњавица речју покров Ђорђе Трифуновић у кратком *Речнику српскословенског језика* у књизи *Примери из старе српске књижевности* (1975:233-247), у којој је штампао и *Рилску повест*. Реч *поњавица* у овом речнику је преведена као: комад платна, покров. Поставља се питање: зашто је реч поњавица замењивана другом речју када она постоји у живом српском говору и у књижевном језику?

У Срему реч поњавица означава ткани вунени покривач којим се прекрива кревет. Поњавице су вишебојне, шаране орнаментима или цветним мотивима. Оне су биле обавезни део девојачке спреме и пажљиво су чуване као својеврсни украс у кући. Обично су ткане у пару, по две једнаке за два кревета, а понекад и са трећом која је служила као столњак. Поњавица није исто што и ћилим (турска реч), којом се означава подна простирка или тепих (како је и у Вуковом *Рјечнику* протумачено). Реч ћилим се тек у последње време употребљава као ознака и за креветски покривач и то из незнања и због заборава речи поњавица. У Јужној Србији, у Топлици, па и у Бугарској, вунени креветски покривач не назива се поњавица него черга. Реч черга, са овим значењем, непозната је у српском говору у Срему.

Поњавица коју је поклонила царица Мара била је намењена да се ставља преко ковчега, из почаст и као украс, исто као и поњавица коју је поклонио ктитор

Георгије у Софији. На овом месту писац је могао употребити и реч **покрѡвъ** која је у српкословенским рукописима уобичајена и, према Даничићевом *Речнику из српских старина*, среће се у разним значењима (покривало, поклопац, заштита), а на првом месту као **завѣси и покрови светими**. Али, писац није употребио ту реч вероватно зато што је правно разлику између речи покров и поњавица. А та разлика постоји управо у српском говору у Срему. Покров овде означава део погребне опреме. То је платно које се ставља преко тела покојниковог, а испод поклопаца мртвачког ковчега. Осим ознаке конкретног предмета – мртвачког покрѡва, ова реч има и апстрактно значење у смислу свега што се ставља одгоре, чиме се нешто покрива. Међутим, деминутивом од речи покров, који гласи покрѡвац, означава се заштитни покрѡвач за коња или за неку сличну употребу у сеоском домаћинству када неки предмет или нека гомила треба да се заштити. Чак у језику старе књижевности реч покрѡвац (**покрѡвъць**) има исто значење протумачено латинским у Даничића као *stragulum* – простирач (од *stragulus* – простирачки, и од *strages* – оборена гомила, хрпа). Интересантно је да у Даничићевом *Речнику* нема речи **поњавица**, коју је он цитирао у своме тексту о *Рилској повести*, него само **поњава**, протумачена латинским *lintheum* – платно, једро.

Покрѡвач за људе се не зове покрѡвцем, па ни поњавом, него деминутивом поњавица. Поњава се ставља на кола пуна сена или сламе да би људи на њој седели. А поњавица је покрѡвач преко кревета у соби. У литератури има примера из којих се може спознати значење речи поњавица и видети да је она везана за ове северне српске крајеве и да је моје тумачење тачно. Навешћу један став из књиге *Огрешења* (1986) угледног историчара уметности Динка Давидова, из његовог записа о посети манастиру Шишатовцу у годинама после Другог светског рата док је манастир још био у рушевинама. Том приликом он је свратио у једну сеоску кућу у Шишатовцу и ево како је описао одају у коју је био уведен:

Разгледао сам уредну сиромашку одају. Шарене пругасте крпаре на земљаном поду, црвеножуте поњавице на кревету и клупици, дуварник «Јелен у шуми», бокаста светлоплава петролејка на асталу; изнад ормарића налик на комоту висео је ручни рад, црвенкастим концем извезени бокал и лавор, са натписом: «Рука руку мије, образ обадвије». На главном месту, између прозора, стајала је славска икона Светих Врачева, у обичном оквиру, из којег су вирили стари сребрњаци, што су о Божићу стављани у чесницу» (43).

Колико је важних етнографских, али и језичких, лексичких детаља у овом кратком опису! Сасвим је јасно какав је предмет овде означен речју поњавица. Дакле, у соби где обитавају живи није било места покрѡву, али ни покрѡвцу који се, као и поњава, могао наћи само у штали или у другим сличним просторијама – на сењаку, у шупи, на чардаку, у амбару. Поњавица, и као предмет и као реч, носи извесно значење достојанства, одавања почasti, скоро као неки култни предмет.

До изворног значења речи поњавица, односно поњава чије «је постање тамно», како пише у *Речнику* Југославенске академије, тешко је допрети. Ако се обрати пажња на творбене законитости и осмотри група именица које садрже префикс по-, на пример: по-вез, по-глед, по-греб, по-зив, по-знанство, по-зор(иште), по-клон, по-клоп(ац), по-кој, по-кор, по-кров, по-крет, по-лет, по-ложеник, по-маз, по-мак, по-мор, по-моћ, по-мрчина, по-недељак, по-род, по-рука, по-стаја (од које је и реч пошта), по-стоље, види се да корен речи одређује или условљава значење изведенице. Требало би да је тако и у речи по-њава. Али у данашњем српском језику **њава** не значи ништа. Има, додуше, у Вуковом *Српском рјечнику* речи као што су **нађање** (ноћивање), **нађати** (ноћивати), **нађве** (дрвено корито или карлица у којој се

њава не значи ништа. Има, додуше, у Вуковом *Српском рјечнику* речи као што су наћање (ноћивање), наћати (ноћивати), наћве (дрвено корито или карлица у којој се меси хлеб; увече се замеси и оставља да расте преко ноћи). Све ове речи имају *ноћ* као коренску основу, али у облику *наћ*. Тешко би се могло доказати да *њав(а)* долази од наћве или наћање. Постоји, међутим, у српском говору глагол *књавати* у значењу спавати, дремати (забележено у Речнику САНУ), а и њој веома слична реч *куњати*, са значењем: прилећи, примирити се док те не прође нека мука. Могуће је да је постојала, па је заборављена, именица (к)њав(а) можда као ознака за постељу или за сан, спавање. Мислим, међутим, да је реч *поњава* грађена уз помоћ прасвонског *нав* које се појављује у словенским језицима у више облика и у више изведеница, чија значења јасно асоцирају на основно значење корена *нав* као места куда иду душе умрлих (С. Петровић, 1997:93-95). Деминутив поњавица стекао је временом диференцирано значење које би се описно дало објаснити као простирка којом се покрива, заштићује, обележава постеља или место починка, па и вечног покоја.

Заменом речи поњавица речју покров у *Рилској повести* нарушен је контекст, избрисан је још један траг који указује на везу овога списка са Сремом, односно уклоњен је још један доказ о језичком јединству и повезаности између Срема и јужних крајева у којима су живели и писали Срби. На овакве детаље у нас се просто не обраћа пажња, можда и зато што, кад је реч о српској традицији, увек се полази од тога да се она са југа преносила у северне крајеве, а не и обрнуто.

Мој закључак је да је у рукопису Владислава Граматика *Рилска повест* споменут српски православни манастир Беочин. То значи да је он постојао у 15. веку и да је основан пре, а не после турског освајања Срема, како се до сада тврдило у стручној литератури. Овај закључак поткрепљен је чињеницама о српском / словенском духовном јединству у средњем веку, без обзира на удаљеност појединих крајева у којима су Срби живели. Топонимијска истраживања порекла имена Беочин отварају могућност да се оно доведе у везу са именом великог жупана, палатина и бана Белоша, значајне личности српске и угарске историје из 12. века. Указивањем на неке лексичке и етнографске чињенице у рукопису Владислава Граматика долази се до закључка и о језичком и културном јединству Срба онога доба у релацијама Срем – Рила и о двосмерним утицајима југ-север.

ЛИТЕРАТУРА:

- БАШИЋ, Миливоје М., 1926. *Из старе српске књижевности*. Београд.
- БОГДАНОВИЋ, Димитрије, 1980. *Историја старе српске књижевности*. Београд.
- ГРКОВИЋ-МЕЈЦОР, Јасмина. 1993. *Списи Димитрија Кантакузина и Владислава Граматика*. Београд.
- ГРУЈИЋ, Радослав М., 1939. *Духовни живот*, Монографија Војводина I, Историско друштво у Новом Саду. Нови Сад, 330-414.
- ДАВИДОВ, Динко. 1986. *Огрешења*. Шабац.
- ДАНИЧИЋ, Ђуро, 1925. *Књижевност богословска у Бугара XI-XV века*. у: Ситнији списи Ђ. Даничића I. САНУ, Посебна издања, књ. LIV. Философски и филолошки списи. књ. 14. Београд, 326-333.
- DANIČIĆ, Đuro. 1869. *Rukopis Vladislava Gramatika pisan godine 1469*. Starine JAZU, I, Zagreb, 44-85.
- ĐURĐEV, Branislav, 1958. «*Prodaja crkava i manastira*» za vreme vlade Selima II. *Godišnjak Istoriskog društva Bosne i Hercegovine*, knj. IX. Сарајево, 241-247.
- ЕНЦИКЛОПЕДИЈА ПРАВОСЛАВЉА, 2002. гл. уредник протојереј ставрофор др Димитрије М. Калезић. Београд.
- ЗИРОЈЕВИЋ, Олга. 1992. *Поседи фрушкогорских манастира*. Нови Сад.
- КАЛИЋ, Јованка, 1983. *Угарски двор у Срему*. Зборник радова Византолошког института, XXII, Београд, 21-29.
- КАЛИЋ, Јованка, 1997. *Жупан Белош*. Зборник радова Византолошког института, XXXVI, Београд, 63-80.
- KLAČIĆ, Vjekoslav. 1899. *Hrvatski bani za Arpadovića (1102-1301)*. 1. *Ban Belus (1144. – 1158. i 1163)*. *Vjestnik k. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog arkiva*. God I, Загреб, 129-138.
- КУЛИЋ, Бранка, СРЕЋКОВ, Недељка, 1994. *Манастири Фрушке горе*. Нови Сад.
- МАГАРАШЕВИЋ, Георгије, 1828. *Монастырь Беочин у Фрушкој Горы*. *Летопис Матице српске*, књ. 15. Нови Сад, 1-18.
- МАРКОВИЋ, Василије, 1920. *Православно монаштво и манастири у средњовековној Србији*. Сремски Карловци.
- МАТИЋ, Војислав, 1984. *Архитектура фрушкогорских манастира*. Нови Сад.
- МИЛАНОВИЋ-ЈОВИЋ, Оливера, МОМИРОВИЋ, Петар. 1988. *Фрушкогорски манастири*. Треће издање. Нови Сад.
- МИЛОСАВЉЕВИЋ, Вера, 2004. *Чувари имена*. Београд.
- NAUMOV, Aleksandar, 2004. *Kult sv. Benedikta Nursijskog kod pravoslavnih Slovena*. Црквене студије, 1. Ниш, 95-104.
- НОВАКОВИЋ, Стојан, 1867. *Прилози к историји српске књижевности*. Гласник Српског ученог друштва, XXII. Београд, 231-302.
- ПЕТРОВИЋ, Душан К. 1970. *Историја Сремске епархије*. Сремски Карловци.
- ПЕТРОВИЋ, Сретен, 1997. *Митологија Срба*. Ниш.
- ПРОКИЋ, Божидар, 1912. *Постанак Охридског патријархата*. Глас СКА, ХС, руги разред 53. Београд. 175-267.
- RADOJIČIĆ, Đorđe Sp. 1960. *Antologija stare srpske književnosti*. Београд.
- РУВАРАЦ, Димитрије. 1903. *Опис српских фрушкогорских манастира 1753*.

године. Сремски Карловци.

РУВАРАЦ, Димитрије, 1924. *Манастир Беочин*. Сремски Карловци.

САВА, Епископ шумадијски, 1996. *Српски јерарси од 9. до 20. века*. Београд, Подгорица, Крагујевац.

СКОК, Петар, 1951. *Топономастика Војводине*, Зборник Матице српске, Серија друштвених наука, 2, Нови Сад, 57-65.

ТРИФУНОВИЋ, Ђорђе. 1975. *Примери из старе српске књижевности*. Београд.

FERMENDŽIN, E. 1890. *Chronicon observantis provinciae Bosnae Argentine ordinis a. Francisci Seraphici*. Starine JAZU, knj. XXII. Zagreb, 1-67.

Vera Milosavljevic

**THE TESTIMONY OF THE MONASTERY OF BEOCHIN IN *RILSKA POVEST*
OF VLADISLAV THE GRAMMARIAN**

In the scientific literature it is noted that the first written evidence of the Serbian Orthodox monastery of Beochin is from the end of XVII and from the beginning of XVIII century. Further evidence of this monastery was found later in the Russian and Turkish sources and it is dated from the first half of the XVII and the second half of XVI century. In this paper is pointed out the presence of the toponym Belchin in the book *Рилска повесть* (Rila Panegyric) of Vladislav the Grammarian. In the paper it is claimed and elaborated the hypothesis that the toponym in the manuscript from the second half of XV century is related to the monastery of Beochin.

